

УДК 373.5.011.3-051:94:34

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2021.24.17>

СУЧАСНИЙ ВЧИТЕЛЬ ІСТОРІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ НА УРОКАХ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Кінд-Войтюк Наталія,

кандидат історичних наук,

доцент кафедри історії України та археології

Волинського національного університету імені Лесі Українки

У статті зроблена спроба розкрити роль сучасного вчителя історії в умовах нової української школи. Сучасний педагог – це фактично наставник, який вміє організувати процес пізнання учнів. Учень має вчитися ставити запитання і проявляти інтерес та допитливість.

Для цього сучасна школа має використовувати в освітньому процесі активні методи пізнання. Сучасний вчитель історії може ефективно використовувати соціальні мережі як для більш ефективного та цікавого навчання учнів, так і для власного розвитку та професійного вдосконалення. Застосування мережевих технологій у навчальному процесі спрямоване на отримання більш високого рівня навичок та компетентностей як учня, так і вчителя. Залучення педагогів до такого освітнього простору, як всевітня мережа Інтернет, виведе процес навчання на якісно новий рівень, забезпечить розвиток та соціальну адаптацію учнів в умовах глобалізації світової спільноти.

У статті розкривається поняття інформаційно-комунікаційної компетентності учителів історії. Охарактеризовано зміст інформаційно-комунікаційної компетентності. У публікації описані навички роботи з додатками Gmail, Google Classroom, Google Диск, Google Презентації, YouTube, мережі «Facebook» та «Instagram». У статті розкрито роботу освітніх проєктів «На урок», «Просвіта», «Всеосвіта», які допомагають вчителям історії практично застосувати сучасні інновації у сфері інформаційних і комунікаційних технологій.

Ключові слова: сучасний вчитель, вчитель історії, Нова українська школа, ментор, фасилітатор, тьютор, інноваційність навчання, інформаційно-комунікаційна компетентність, інформаційна компетентність, вебінар, онлайн-курс, дистанційне навчання.

Kind-Voytyuk Nataliya. Modern history teacher and information and communication competence in lessons in the new Ukrainian school

The article attempts to reveal the role of a modern history teacher in the conditions of the new Ukrainian school. A modern teacher is in fact a mentor who knows how to organize the process of learning about students. The student must learn to ask questions and show interest and curiosity.

To do this, the modern school must use active methods of cognition in the educational process. The modern history teacher can effectively use social Internet networks both for more effective and interesting learning of students, and for the development and professional improvement. The use of network technologies in the educational process is aimed at obtaining a higher level of skills and competencies of both students and teachers. Involving teachers in such an educational space as the World Wide Web will bring the learning process to a qualitatively new level, ensure the development and social adaptation of students in the context of globalization of the world community.

The article reveals the concept of information and communication competence of history teachers. The content of information and communication competence is characterized. The publication describes the skills of working with Gmail, Google Classroom, Google Drive, Google Presentations, YouTube, Facebook and Instagram, Google Help, Google Security Tools. The article reveals the work of educational projects “Na urok”, “Prosvita”, “Vseosvita”, which help history teachers to practically apply modern innovations in the field of information and communication technologies.

Key words: modern teacher, history teacher, new Ukrainian school, mentor, facilitator, tutor, innovative teaching, information and communication competence, information competence, webinar, online course.

Світові тенденції в галузі педагогічної освіти засвідчують зростання вимог до рівня професіоналізму вчителів [25, с. 1–2]. Головні проблеми, з якими зустрічаються педагоги, – це активна динаміка змісту освіти, різноплановість проблем виховання, інтеграція знань, умінь і навичок із таких суміжних із педагогікою наук, як філософія, психологія, медицина тощо, робота в єдиному інформаційному середовищі, активне використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі тощо. Реалізувати ці завдання може лише вчитель із високим рівнем професійної компетентності [27, с. 253–254].

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті.

Зокрема, у вересні 2017 року було ухвалено новий Закон «Про освіту», який регулює основні засади нової освітньої системи, а у лютому 2018 року Кабінет Міністрів затвердив новий Державний стандарт початкової освіти. У березні 2020 року набув чинності Закон «Про загальну середню освіту», який детально розкрив зміни, закладені реформою [9; 10; 13].

Роль сучасного вчителя, рівень його підготовки, зокрема цифрова компетентність, є надзвичайно важливою для впровадження цінностей Нової української школи [24, с. 245]. Так, у формулі НУШ вказано: «Наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі та управлінні закладами освіти і системою освіти має стати інструментом забезпечення успіху нової української школи» [7; 11].

Інтеграція України у світовий простір вимагає постійного пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, впровадження інноваційних педагогічних прийомів, гнучкого реагування на всі процеси, що відбуваються в нашій державі та світі [26, с. 105].

У концепції НУШ підкреслено: «Нова школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін. У зв'язку з цим варто говорити про нову роль учителя – не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини» [2, с. 16].

Сучасний учитель має бути відкритим до інновацій, готовим самовдосконалюватись, перебувати у постійному творчому пошуку, рухатись уперед – працювати над своїм професійним розвитком, оволодівати новими професійними ролями. Подібна модель навчання передбачає й нові ролі учителя. Наприклад, роль тьютора. Тьютор – це не викладач чи класний керівник. Це людина, яка працює із запитом учня, допомагає йому зрозуміти себе, поставити правильні запитання, уточнити їх, вибрати траєкторію руху та не сходити з неї [20, с. 20–21].

Інша роль учителя – фасилітатор. У школах нового покоління застосовується дуже багато групових способів пізнання і дослідження, а не сидіння «потилиця в потилицю» у класі. Це використання колективного інтелекту, вміння зібрати команду, працювати в ній. Фасилітатор – це той, хто відповідає за групову динаміку, хто вміє цей процес зробити ефективнішим [21, с. 4–5].

Інша роль учителя – ментор, який, на відміну від класичного педагога, не перевіряє знання учнів та не задає домашніх завдань. Ментор говорить з позиції практика, відділяє істину від ілюзій, конструктивні рішення, які будуть працювати, від тих, які будуть неефективними і, таким чином, наближає учня до результату. Ментор – це той, до кого учень приходиться сам, щоб дослідити якусь тему і перевірити свої гіпотези [18, с. 3].

Звичайно, педагоги мають бути обізнаними з усіма необхідними компетентностями і, відповідно до нових ролей, вміти обирати свою спеціалізацію.

Сучасність вимагає від випускників вищих навчальних закладів не лише глибоких теоретичних знань, отриманих у навчальному закладі, а й здатності самостійно їх знаходити, аналізувати та застосовувати в нестандартних життєвих ситуаціях [11, с. 2–3].

Інформаційно-цифрова компетентність вчителя історії передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні: інформаційна й медіаграмотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці, розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо) [12; 13].

Отже, цифрова компетентність є багатофункціональною і може застосовуватись у різноманітних життєвих сферах, вона також є трансверсальною [8, с. 290–291]. Трансверсальні компетентності забезпечують «трансфер навчання», тобто перенос набутих знань, навичок і метакогнітивних здібностей особистості на вирішення ситуацій реального життя. Формування трансверсальних компетентностей також сприяє розвитку предметних компетентностей та орієнтує учнів на навчання протягом життя [14, с. 290].

У нормативних документах нашої держави приділяється значна увага здійсненню цифровізації освітньої галузі [9; 14; 10; 13]. У Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2021 роки визначено, що «першочерговими завданнями є формування ґрунтовної національної політики цифровізації освіти як пріоритетної складової частини реформи освіти, визначення конкретних ініціатив підключення класів до ширококутового Інтернету, створення та реалізація сучасних моделей забезпечення учнів та навчальних закладів комп'ютерними засобами, підготовка, адаптація та організація доступу до мультимедійних технологій та створення відповідних цифрових освітянських платформ для використання у навчальному процесі та управління освітою» [6; 7, с. 193]. Цифрова

трансформація сучасної повної загальної середньої освіти проголошується як перехід «від комп'ютерних класів до цифрових технологій у кожному учнівському портфелі, кожному класі, у кожного вчителя, на кожній парті» [8, с. 21].

На сучасному етапі визначення пріоритетів вчителя історії передбачає широкий пошук нових підходів, педагогічних технологій, адекватних динаміці розвитку суспільства, нових інформаційних технологій. Йому на допомогу приходять такі Інтернет-ресурси, як віртуальні музеї та експозиції [1, с. 66–69].

Сервіс Google-групи дає змогу вчителям організувати групову форму роботи учнів у навчанні історії. Цей сервіс являє собою засіб спілкування та співпраці для учасників групи. Використання Google-груп дає змогу організовувати спільну роботу учнів над проєктами, відводячи під кожен проєкт окремий майданчик у мережі.

Google-групи дають змогу створювати сторінку спільними зусиллями членів групи, моделювати унікальний дизайн із використанням фотографій, кольорових схем і стилів, спільно використовувати файли, редагувати профіль для кожного з учасників групи, застосовувати різні варіанти адміністрування тощо [5, с. 6–7].

Учні працюючи на основі сервісу Google-групи, можуть обговорювати різноманітні питання, висловлювати власну позицію щодо обговорюваних на уроках контроверсійних питань історії, дискутувати, а також набувати досвіду колективної діяльності. До того ж, така колективна робота стимулює вироблення перспективних рішень і дає поштовх для самовдосконалення. Google-групи та подібні з ним середовища мережевого створення колективних гіпертекстів можуть служити сховищами колективного досвіду та моделями систем, що самоорганізуються [23, с. 3–4].

Оприлюднити результати своєї навчальної діяльності учням, а педагогам об'єктивно оцінити подібну діяльність дають змогу мережеві щоденники, або ж блоги.

Для сучасного педагога корисними в соціальних мережах «Facebook» та «Instagram» можуть стати такі функції, як створення реклами, сторінок, груп та подій, обговорення публікацій, фото чи відео, організація опитувань та голосувань, спілкування в режимі реального часу, додавання кількох контактів до чату, організація відеозв'язку, можливість групової діяльності тощо.

Соціальні мережі «Facebook» та «Instagram» можна використовувати для групового навчання (для роботи в навчальних мінігрупах), персонального навчання (для самоосвіти), внутрішньошкільного навчання (використання з метою інформування щодо функціонування навчального закладу та заходів, пов'язаних із цим) [4, с. 44–45].

У процесі викладання історії вчитель може використовувати соціальні мережі «Facebook» та «Instagram», наприклад, із метою:

- створення профілю (або групи) історичного діяча та додавання потрібних зображень, посилань, обговорень, які характеризують відому постать;
- вивчення війн (публікація інформації про битви, їхні фотознімки з посиланням на інтерактивні карти тощо);
- спілкування з однолітками з інших міст чи країн (в тому числі у процесі виконання дослідницьких завдань);
- проведення швидких опитувань із теми;
- розміщення фотоальбомів зі світлинами з подорожей, шкільних заходів, олімпіад, конкурсів тощо;
- використання хештегів для відслідковування дописів та обговорень із тематики, що вивчається [1, с. 82];
- швидкого спілкування з батьками стосовно навчання учнів, повідомлення новин тощо [3, с. 79];
- організації інтерактивних конкурсів для школярів.

Змістову теоретичну частину, ілюстровану практичним застосуванням сучасних інновацій у сфері ІКТ, надають спікери вебінарів, що організують і проводять освітні проєкти «На урок», «Просвіта», «Всеосвіта» тощо [2, с. 66]. Тут варто виділити такі вебінари: «Інтерактивні технології в освіті: залучаємо учнів у процес навчання за допомогою інтернет-сервісів», «Інтернет-олімпіада – сучасний інструмент використання ІКТ в освітньому процесі», «Інформаційно-комп'ютерні системи у процесі управління НУШ: можливості мережі», «Медіаграмотність: Соціальні мережі у розвитку і саморозвитку вчителя», «Електронні освітні ігрові ресурси – нові можливості для інклюзивної освіти», «Критичне мислення для вчителів: навчання через досвід», «Онлайн-простір як ключовий осередок реалізації вчительського партнерства (дискусія)», «Онлайн-сервіси для створення тестів», «Принципи використання інтерактивних панелей як нового навчального інструменту», «Інтерактивні ігри як ефективний освітній інструмент сучасного вчителя», «Можливості Google в освітньому середовищі»,

«Онлайн-ресурси для організації практичної роботи з візуальними джерелами інформації», «Використання віртуальної та доповненої реальності на уроках: інструменти та приклади» (<https://naurok.com.ua/webinar>), «Секрети презентацій для освітян», «Створення персонального сайту вчителя», «Майбутнє освітніх технологій: чи готуємо ми дітей до життя в 2030?», «Складові успішного професійного розвитку сучасного вчителя», «Використання Google-форм в освітньому процесі», «Віртуальний простір для розвитку професійної компетентності педагогів», «Можливості для вчителя» (<http://prosvita.tilda.ws/was>) тощо [22, с. 10–11].

Нині на уроках історії вчителі послуговуються розмаїттям інформаційних ресурсів. Візуальні історичні джерела, аудіо-, відео-, електронні (онлайн чи офлайн) матеріали та засоби навчання, соціальні мережі, беззаперечно, зацікавлюють і мотивують до навчання, підвищують його якість [16, с. 10–11].

Отже, сучасний вчитель історії може ефективно використовувати соціальні мережі як для більш ефективного та цікавого навчання учнів, так і для свого розвитку та професійного вдосконалення [5, с. 4]. Застосування мережевих технологій у навчальному процесі спрямоване на отримання більш високого рівня навичок та компетентностей як учня, так і вчителя. Залучення педагогів до такого освітнього простору, як всевітня мережа Інтернет, виведе процес навчання на якісно новий рівень, забезпечить розвиток та соціальну адаптацію учнів в умовах глобалізації світової спільноти.

Література:

1. Адольф В.А. Профессиональная компетентность современного учителя. Красноярск : КГУ, 1998. 310 с.
2. Анцібор І.М. Використання інтернет-мережі на уроках історії для підвищення якості знань студентів. *Таврійський вісник*. 2016. № 1 (53). С. 66–70.
3. Вдовиченко Ю.В. Цифрові технології як основа та рушійна сила розвитку сучасної глобальної економіки. *Економіка та держава*. 2018. № 1. С. 79–82.
4. Дем'яненко В.М. Методичні рекомендації щодо добору і застосування електронних засобів та ресурсів навчального призначення. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2013. № 1. С. 44–48.
5. Інтернет-сервіси в освітньому просторі : методичний посібник / І.С. Аман. Кіровоград : КЗ «КОІПП імені В. Сухомлинського», 2016. 88 с.
6. Календарно-тематичне планування уроків з історії України, всевітньої історії, правознавства, громадянської освіти, курсу «Історія: Україна і світ». 5–11 класи / ред. Ю. Ніраз. Тернопіль : Підручники і посібники, 2019. 128 с.
7. Карташова Л.А. Розвиток цифрової компетентності педагога в інформаційно-освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Том 68. № 6. С. 193–205.
8. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі : методичний посібник / О.І. Пометун. Київ : ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. 208 с.
9. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа». Міністерство освіти і науки України, 2016. 34 с. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch2016/>
10. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні. URL: http://www.ispp.org.ua/news_44.htm.
11. Крокуємо разом. Досліджуємо, відкриваємо, взаємодіємо... / укл. Ю. Федоров. Кропивницький, 2020. 160 с.
12. Маркова А.К. Психологія професіоналізму. Москва : «Знание», 1996. 308 с.
13. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Міністерство освіти і науки України, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
14. Петренко В.О. Формування трансверсальних компетентностей в умовах закладу вищої освіти. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика* : матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 29–30 бер. 2018 р. Харків : Вид-во «НТМТ», 2018. С. 290–293.
15. Положення про дистанційне навчання. URL: [http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21C0M=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/molv_2019_6\(2\)_39.pdf](http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21C0M=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/molv_2019_6(2)_39.pdf)
16. Портфолію учителя, як форма аналізу та оцінки результатів його діяльності : методичні рекомендації / Л.М. Бабченко. Дніпро : Середняк Т.К., 2019. 21 с.
17. Проект Концепції розвитку освіти до 2025 року. URL: <http://osvita.ua/news/43501/>.
18. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация. Москва : Когито-Центр, 2002. 396 с.
19. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/67-2018-%D1%80>
20. Старша профільна школа: кроки до становлення. Методичні рекомендації / Фасоля О., Мархлевські В. Київ, 2019. 52 с.
21. Управління якістю загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. / Лукіна Т.О. Київ : Педагогічна думка, 2020. 230 с.
22. Упровадження інноваційних форм методичної роботи у діяльність закладу загальної середньої освіти. Методичні рекомендації / Ігнатенко Н.М. Чернігів : ЧОІППО імені К.Д. Ушинського, 2021. 55 с.
23. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: 2021: збірник матеріалів всеукр.наук.-практ. семінару, Київ, 2 березня 2021 р. / за заг.ред. О.В. Овчарук. Київ : Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2021. 116 с.

24. Шахіна І.Ю. Визначення і напрями створення інформаційного освітнього середовища. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти* : зб. наук. праць / за ред. Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО. Вип. 36-37 (40-41). Харків : НТУ "ХПІ", 2013. С. 245–255.
25. Шахов В.І. Базова педагогічна освіта майбутнього учителя: загальнопедагогічний аспект. Вінниця : Едельвейс, 2007. 383 с.
26. Шостя С. Розвиток цифрової компетентності учителів у контексті європейських стандартів. *Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи* : збірник тез доповідей учасників всеукр. наук.-практ. семінару, Київ, 12 березня 2019 р. / за заг. ред. О.В. Овчарук. Київ : Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2019. С. 105–108.
27. Яромльчук Т.М. Психолого-педагогічні особливості застосування мобільних технологій у процесі професійної підготовки ІТ-фахівців. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Херсонський державний університет. 2017. Випуск LXXX. Том 1. С. 253–256.